

*Романова О. О.,
Національний університет «Одеська морська академія»
здобувач вищої освіти 3 року навчання
освітнього ступеня бакалавр ННІМП та М
Бельо Л. Ю.,
старший викладач кафедри загальноправових
дисциплін Національного університету «Одеська морська академія»*

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОСВІДУ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

Сімейні відносини – початкові людські відносини, які виникли раніше за державу. Вони є загальнолюдськими та не обмежені певною територією, можуть виникати, змінюватись та припинятись у різних куточках світу. Регулювання таких відносин є особливим, бо формувалось під впливом різноманітних факторів: культури, звичаїв, традицій, релігії... Правовим та соціальним регулятором став з часом шлюбний договір, який отримав значну увагу як в Україні, так і на міжнародному рівні. За допомогою нього відбувається врегулювання майнових прав та обов'язків сторін, розподіл майна, взаємне утримання подружжя, дітей... «Тому цілком виправданими видаються законотворчі зусилля останнього часу, спрямовані на значне розширення диспозитивних засад регулювання майнових відносин подружжя, надання особам можливостей щодо самостійного визначення своїх майнових інтересів за допомогою договорів» [1, с. 122]. Думка Жилінкової І. В., авторки наведеної цитати, є актуальною й нині.

Про шлюбний договір було відомо ще у часи Римського права, а на початку XVII століття шлюбні договори активно укладали у Франції та Англії, чим досить ефективно захищали права сторін, а особливо жінок та їх родичів на майно [2].

Радченко Л. зауважує, що для функціонування шлюбного договору важливим є і те, щоб сам шлюб був оформлений відповідно до законодавчих вимог, так як лише у такому разі особи стають подружжям та набувають певних прав та обов'язків [3, с.38].

Важливо порівняти деякі аспекти укладення та функціонування шлюбних договорів в Україні та країнах ЄС, зважаючи на процеси євроінтеграції, що розпочалися з укладенням у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [4].

Нагорна О. О. досліджує питання співвідношення понять «шлюбний договір» та «шлюбний контракт». Так, в українській мові вони розглядаються у якості синонімів. Деякі науковці дотримуються думки, що слід застосовувати поняття «шлюбний договір», оскільки сам термін «контракт» застосовується лише у сфері господарського та трудового права, а не сімейного. Існує і протилежна думка, про те, що потрібно використовувати поняття «контракт», аби відрізнити цей тип угод від інших договорів, які може укладати подружжя [2, с. 333].

Існують загальні вимоги до укладення шлюбних договорів в іноземних країнах. До них входять: письмова форма; присутність обох сторін (подружжя); у деяких країнах є особливості, пов'язані з реєстрацією шлюбного договору. Наприклад, у Франції, як і в Україні (ст. 94 СК України), до речі, договір підлягає нотаріальному посвідченню. В Італії договір повинен бути зареєстрований в місцевих органах влади, і, що важливо, якщо його положення стосуються нерухомого майна, то реєструвати договір слід в тому органі, який займається правочинами з нерухомим майном [3, с. 39].

Шлюбний договір є одним з різновидів цивільного договору, проте його специфіка стосується суб'єктного складу, він є сімейно-правовим, а предмет регулювання, відносини власності, означений цивілістичними рисами. Загальним у праві є принцип свободи договору, проте така свобода піддається певним обмеженням з боку законодавця. Так, сторони мають право додати до шлюбного договору умову, за якою на набутому за час шлюбу майно не буде поширюватись режим, встановлений у ст. 60 СК України. Крім того, відповідно до ч. 4 ст. 93 СК України шлюбний договір не може зменшувати обсягу прав дитини, які встановлені законодавством, а також ставити одного з подружжя у надзвичайно невідгідне матеріальне становище. За шлюбним договором не може передаватися у власність одному з подружжя нерухоме майно та інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації (ч. 5 ст. 93 СК України) [5]. Окреслені обмеження є цілком логічними та спрямовані на запобігання можливим зловживанням у цій сфері, оскільки сімейним відносинам за їх природою характерний особисто-довірчий характер.

Такі обмеження існують і в інших державах. Так, Фурса Є. Є. зазначає, що в Цивільному німецькому укладенні (нім. – BGB) встановлено, що під майновим правом подружжя розуміється порядок фінансового становища подружжя (відповідного «майна») між собою. Хоча § 1408 BGB відкриває можливість індивідуального регулювання майнових від-

носин у шлюбі, § 1409 BGB обмежує договірну свободу в інтересах юридичної визначеності. Подружжя не може ні вибрати режим власності, який більше не застосовується в Німеччині, ні визначити режим власності, посилаючись на іноземне законодавство. Це означає, що жодні уявні режими власності не можуть бути вигадані чи обрані [7, с.53].

В українському праві можливість укладення шлюбного договору за довіреністю та за законної участі представника належить до спірних питань. Думки з цього приводу протилежні: одна група науковців вважає, що таке укладення є неможливим, на думку інших – таке явище є цілком нормальним, за умови, що довіреність буде містити усі умови майбутнього договору. Положення СК України не містять норм, які б дозволяли укласти шлюбний договір через представника. Позиція Верховного Суду України у постанові від 25 вересня 2019 року у справі № 757/10715/17-ц є такою, що: «шлюбний договір, укладений подружжям через своїх представників, не може вважатися таким, що укладений за волевиявленням самого подружжя». Як результат, шлюбний договір, який було укладено через представника, було визнано недійсним [8].

Однак, цивільне законодавство Німеччини дозволяє укладати шлюбний договір через представників за наявності довіреності. Слід зазначити, що у ст. 1410 Німецького цивільного кодексу встановлено, що сторони повинні одночасно бути присутніми у нотаріуса, проте не вказано, що подружжя повинно бути присутнє особисто. У Бельгії та Франції встановлено обов'язкове нотаріальне посвідчення договору, а також можливість його укладення через представників (законних чи договірних), якщо наявна довіреність, у якій зазначені усі умови такого договору [6, с.123].

Особливим є порядок управління майном подружжя в різних правових системах. У деяких країнах становище жінки та чоловіка щодо управління майном є нерівноправним. Зокрема, шлюбний договір призначений, в першу чергу, для закріплення прав чоловіка на майно, що належить дружині, тобто в цілому, в управлінні майном чоловік займає вище становище. Такі аспекти, здавалося б, не притаманні законодавству європейських держав, які на думку багатьох, є осередками рівноправ'я. Проте, переваги осіб чоловічої статі простежуються у праві Іспанії та Франції. У Франції передбачається можливість одноосібного управління спільним майном подружжя. В такому разі чоловік може управляти загальною частиною майна, але для укладення важливих угод необхідна згода дружини. В свою чергу остання здійснює управління власною

частиною майна, тобто тією, яку вона набула за рахунок своєї заробітної плати [6, с. 124]. Окремим питанням дослідження може стати регулювання особистих немайнових прав, як предмета та умов шлюбного договору в зарубіжних країнах.

Отже, правове регулювання шлюбних договорів, порядок їх укладення та виконання у країнах ЄС та в Україні мають багато спільного, оскільки український законодавець перейняв саме європейський досвід. В той же час, національні та культурні особливості регулювання шлюбних договорів в Україні та в окремих країнах ЄС різняться. Варто наголосити на тому, що шлюбний договір є цивілізованим сценарієм завчасної передбачуваності розвитку поділу майна, утримання та виконання інших обов'язків, що встановлені як умови, які не потребують виснажливих та тривалих судових тяжб для подружжя у випадку розірвання шлюбу та збереження між подружжям добропорядних відносин.

Список використаних джерел:

1. Жилінкова І. В. Концепція шлюбного договору за новим Сімейним кодексом України. *Вісник Академії правових наук України*. 2002. № 3 (30). С. 122–130.
2. Нагорна О. О. Укладення шлюбного договору в Україні: порівняльний аналіз Європейського та національного законодавства. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матер. III Міжнар. наук.-практ. конф.* Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С. 333–334.
3. Радченко Л. Шлюбний договір в іноземних правопорядках: окремі засади правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 9. С.38–41.
4. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text>(дата звернення: 03.04.2024).
5. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>(дата звернення: 03.04.2024).
6. Плюта К. Л., Бутрин-Бока Н. С., Паращук Л. Г. Правове регулювання інституту шлюбного договору за законодавством України та зарубіжних країн. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 121–123.
7. Фурса Є. Є. Шлюбний договір в діяльності консула: міжнародні договори, іноземне право та досвід різних країн. *Юридичний бюлетень*. 2022. № 25. С. 49–57.

8. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду України від 25 вересня 2019 року у справі № 757/10715/17-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85174248> (дата звернення: 03.04.2024).

Сафончик Оксана Іванівна
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права
Національного Університету
«Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖА НА ОБ'ЄКТИ НЕЗАВЕРШЕНОГО БУДІВНИЦТВА

Питання щодо права спільної власності подружжя та застосування до нього різних обмежень постійно знаходяться під увагою науковців. Багато питань стосовно майнових прав на спільне майно чоловіка та дружини, а також правового режиму такого майна, залишаються предметом активних дискусій у галузі сімейного права. У юридичній літературі у даному питанні існують дві основні позиції: за першою, всі види майна, що були набуті під час шлюбу, слід вважати спільними, незалежно від того, чи включено таке майно законодавцем до переліку спільного майна подружжя. Інша позиція висуває твердження, що в розгляді відмежування термінів «спільне майно подружжя» і «спільна власність подружжя», до складу «спільного майна» входять об'єкти, які перебувають у власності подружжя на праві спільної сумісної власності, а також окремі зобов'язання, що містять у собі як права вимоги, так і боргові зобов'язання.[1]

Згідно зі статтею 60 Сімейного кодексу України, майно, яке набуло подружжя під час шлюбу, є спільною власністю дружини та чоловіка, незалежно від того, чи мав один з них основний дохід. Це стосується всього, крім особистих речей. Придбавши майно, подружжя мають однакові права на його володіння, користування та розпорядження, якщо інше не передбачено домовленістю (див. стаття 63 Сімейного кодексу України).[2]

Майно, яке є спільною власністю подружжя, включає в себе: все майно, що було придбане під час шлюбу (за винятком особистих речей);